

Kisfaludi Strobl Zsigmond Klebelsberg Kuno-portréi

„A kormányban betöltött miniszteri pozícióját szavakban és tettekben egyaránt szolgálatnak tekintő gróf Klebelsberg Kuno és munkássága ellen még életében, de halálát követően is számos és sokféle indíttatású támadás történt, de személyét felmagasztaló kultusz is keletkezett” – írta T. Kiss Tamás. (1) A miniszterről készült ábrázolások közül – művészi színvonaluk és érdekes történetük révén – érdemes kiemelni a 20. századi magyar szobrászat neves képviselője, Kisfaludi Strobl Zsigmond (1884–1975) alkotásait.

A hazai kultúrpolitika kiemelkedő alakja, gróf Klebelsberg Kuno (1875–1932) több mint kilenc éven át, 1922 és 1931 között volt Magyarország vallás- és közoktatásügyi minisztere. Működése valóban látványos és máig gyümölcsöző eredményeket hozott. Az ő nevéhez fűződik a pozsonyi Erzsébet Tudományegyetem letelepítése Pécsset, valamint az otthoneremtés a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem számára Szegeden, ahol az egyetemi épületek és a klinikák mellett gondoskodott a Fogadalmi templom építésének befejezéséről és kialakította a Dóm teret övező Nemzeti Emlécsarnok szoborgyűjteményét. Létrehozta a tihanyi Biológiai Kutatóintézetet, a svábhgyei csillagvizsgálót, megszervezte a külföldi Collegium Hungaricumok hálózatát és az ehhez kapcsolódó ösztöndíjrendszert. Lelkes és meggyőződéses támogatója volt a magyar sportnak: Budapesten 1925-ben megalapította a Testnevelési Főiskolát, majd a Margit-szigeten 1930-ban egy év alatt felépíttette a Nemzeti Sportuszodát. Nemcsak Budapesttel és a vidéki nagyvárosokkal törődött: ötezer vidéki népiskolai tanterem, illetve tanítói lakás létesítése fűződik nevéhez. (2)

A művész két érmet mintázott a kultusz-miniszterről. Mindkettő egyoldalas, öntött bronz. Az első alkotáson Klebelsberg jobbra tekintő profilja látható. Balra lent, a nyak mögött a KS monogram utal a művészre. A körirat szövege: GRÓF KLE-

BELBERG KUNONAK A MINISZTERIUM TISZTVISELŐI · 1914–1924.

Klebelsberg 1914. január 2-án neveztek ki államtitkárnak a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba. (3) Tíz évvel később erre a dátumra emlékezve köszöntötték főnöküket a minisztérium tisztviselői. A jubileumi ajándéknak szánt, 105 milliméter átmérőjű érmet Kisfaludi Strobl ingen készítette el, amit levélben köszönt meg a minisztérium vezetősége. Az a tény, hogy a jubileum január 2. napjára esett, továbbá a levél dátuma (1924. január 24.) arra utal, hogy az érmet nem 1924-ben, hanem korábban, minden valószínűség szerint 1923-ban készült. A magyar numizmatikai szakirodalomban alapműnek számító *Huszár – Procopius* katalógusban csak ez az érmet szerepel, (4) de ismert egy másik, 120 milliméter átmérőjű változat is, amelyen szintén Klebelsberg jobbra néző profilja látható. Jóllehet a kompozíció hasonlít az előző érmen láthatóhoz, de nem pontosan azonos vele. Eltérő a körirat szövege is: GRÓF KLEBELSBERG KUNO M. KIR. VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER. (5) Mindkét érmet több példányban készült, amelyek közül hazai múzeumokban és magángyűjteményekben egyaránt található néhány darab.

A pécsi Erzsébet Tudományegyetem felkérésére Kisfaludi Strobl 1924-ben gróf Klebelsberg Kuno miniszter, *dr. Tóth Lajos* vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár, *Korb Flóris* épí-

tész, műegyetemi tanár és *dr. Pekár Mihály* orvosi kari dékán portréját mintázta meg. A Klebelsberg-szobor polgári öltözetben, zakóban, mellényben és nyakendővel ábrázolja a minisztert. A művész a *K. Strobl 1924* jelzéssel szignálta az alkotást.

A bronzból öntött, életnagyságú mellszobrot 1945 után eltávolították helyéről, Szerencsére nem pusztult el, csupán raktárba került. Utoljára a felsőoktatási intézmény Rákóczi úti épületének padlásán tárolták. A műtárgy 1989-ban vált újra láthatóvá, amikor az egyetem könyvtárában, a Klimó-gyűjteményben helyezték el.

Alig egy évtized múltán, a szobor ismét útra kelt: 2000-ben a Pécsen létesített Egyetem-történeti Múzeum Király utca 19. szám alatti épületébe került. Az alkotás 1990-ben készített patinázott gipsz másolatát az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark területén lévő skanzenben, egy hajdani tanyasi elemi népiszkola épületében látható iskolatörténeti kiállításon helyezték el.

A művész az 1930-as évek elején még egy mellszobrot készített, amelyen a korszak bevett szokásainak megfelelően, díszruhában örökítette meg Klebelsbergét. Az életnagyságú alkotáson pontosan azonosíthatók a kitüntetések. A kabát bal oldalán a Magyar Érdemrend nagykeresztjének csillaga látható. Az érdemrend mellszalagja fölött az Osztrák-Magyar Monarchia egyik legmagasabb kitüntetése, az 1918-ig adományozott Lipót Rend polgári tagozatának középkeresztje, alatta a Máltai Lovagrend keresztje. (Klebelsbergét 1928. július 1. napján avatták máltai lovaggá.) (6) A két érdemrend alatt az 1930. októberben alapított Corvin-lánc

látható, amelyet elsőként Klebelsberg kapott meg. (Ez utóbbi kitüntetés a miniszter halála után a Parlamenti Múzeumba, majd ennek felszámolása után 1949-ben a Magyar Nemzeti Múzeum éremtárába került.) (7) Klebelsberg egyébként jóval több érdemrend tulajdonosa volt, a szobron csak néhány – bizonyára számára is a legfontosabbak – láthatók. Portréját azonban nem a kitüntetések tisztán azonosítható kidolgozása, hanem az emberábrázolás teszi értékessé. Az alkotás nyugalmat és erőt sugároz, ugyanakkor híven örökíti meg a miniszter egyedi arcvonásait: jellegzetes orrát és az átlagosnál erőteljesebb alsó állkapcsát.

„Kisfaludi Strobl Zsigmondot mesterségbeli tudása, anyagismerete és biztos karakterizáló készsége korának legjobb portrészobrászainak egyiké tette” – olvasható a művészről a Kortárs Magyar Művészeti Lexikonban. Klebelsberg Kunóról mintázott művei sem sablonos kultuszportrék: az 1920-as és 1930-as évek szinte hivatalosnak tekinthető, historizmusban gyökerező konzervatív stílusirányzatán túlmutató, igazi művészeti értéket képviselő plasztikai alkotások.

Kisfaludi Strobl Zsigmond kiváló portrétista volt. „Each bust was not only an authentic and instantly recognizable portrait of the sitter; but something quite beyond that: a work of art.” (Mindegyik mellszobor nemcsak hiteles és azonnal felismerhető arcmása a modellnek, hanem még valami van mögötte: a műalkotás.] – méltatta a művész portréit *George Bernard Shaw* 1935-ben. (8) (A cikk szerzőjének fordítása.) Shaw értékelése ráillik Klebelsberg portréjára is. A lélekbelátó pontossággal, ugyanakkor érezhető művészi könnyedséggel megformált alkotás talán a legjobb ábrázolás a politikusról.

A bal karon, jobbra hátul a Kisfaludi Strobl szignó olvasható. Bár évszám nem szerepel az alkotáson, a kitüntetések és egy tárlat dátuma révén jól behatárolható készítésének ideje. A Corvin-lánc 1930. október 21-én került adományozásra, a szobor viszont már szerepelt a miniszter munkássága előtt tisztelgő, a Műcsarnokban 1933. február-márciusban tartott emlékkiállításon, (9) így valószínűleg 1931–1932 körül készült.

A bronzból öntött mellszobrot 1933. június 10-én a Testnevelési Főiskola kertjében avatták fel. (10) (Érdekes módon, az alkotás kimaradt az egyébként alapvető forrásnak tekinthető kis kézikönyvből, *Medvey Lajos* „Vezető Budapest szobrai megtekintéséhez” című művéből.) (11) A Klebelsberg-szobornak 1945-ben nyoma veszett. Mivel a környéken 1945. januárban és februárban súlyos harcok dúltak, valószínűleg az ostrom viharában pusztult el. Festett gipsz másolatát a Magyar Nemzeti Múzeum őrizte, ahonnan később Nemzeti Galériába került. (12)

Az alkotás bronzból öntött másodpéldányának viszontagságos sors jutott osztályrészül. 1949 novemberben Klebelsberg özvegyének megszüntették a nyugdíját és el kellett hagynia korábbi pesthidegkúti otthonukat. Hiába tiltakozott. „Reggel mégis ki kellett gördülnie a bútorszállító kocsinak, amely úgy volt felpakolva, hogy férjem bronz mellszobra a kocsi végében, arccal hátrafelé nézve láthatta, mint bandukolok segítő barátjával a kocsi után” – írta visszaemlékezéseiben Klebelsbergné. (13) Hamarosan kiderült, nem ez volt a legrosszabb, ami vele történt. 1951-ben kitelepítették Okányba, ahová csupán két bőrdöng személyes holmit és néhány bútort vihetett magával. A férjéről készített mellszobrot az özvegy a várható további megpróbáltatások előtt Kisfaludi Strobl Zsigmond műtermébe menekítette. A művész – néhány hasonló okból nála elhelyezett portéhoz hasonlóan – híven megőrizte az alkotást, (14) így az túlélte a Rákosi-korszak szoborpusztításait. Kisfaludi Strobl halála után művészi hagyatékát a család a zalaegerszegi Göcseji Múzeumnak ajándékozta. Ide került a hajdani kultuszminiszter bronz portréja is. (A katalógusban tévesen, 1924 szerepel a készítés éveként.) (15)

A Testnevelési Egyetem az 1990-es évek elején újra szobrot kívánt állítani alapítójának. Nem a Zalaegerszegen lévő másodpéldány került vissza, hanem *Mihály Gábor* készített egy kevésbé sikerült fejszobrot, amelyet az egyetem, a Művelődési és Köznevelési Minisztérium és a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány

támogatása révén, 1994-ben a felsőoktatási intézmény kertjében helyeztek el.

A Kisfaludi Strobl mintázta mellszobor végül mégis köztérre került. Nem Budapesten, hanem Székesfehérváron, a Zichy-ligetben állították fel 2000-ben a Göcseji Múzeum tulajdonát képező alkotás bronzból öntött másolatát. (16)

„Kisfaludi Strobl Zsigmondot mesterségbeli tudása, anyagismerete és biztos karakterizáló készsége korának legjobb portrészobrászainak egyiké tette” – olvasható a művészről a Kortárs Magyar Művészeti Lexikonban. 17 Klebelsberg Kunóról mintázott művei sem sablonos kultusz-portrék: az 1920-as és 1930-as évek szinte hivatalosnak tekinthető, historizmusban gyökerező konzervatív stílusirányzatán túlmutató, igazi művészeti értéket képviselő plasztikai alkotások.

Jegyzet

(1) Munkásságát ismertető további fontos művek: Huszti József (1942): *Gróf Klebelsberg Kuno életműve*. MTA, Budapest. *Gróf Klebelsberg Kuno emlékezete*. (1994) (Szerk. Klebelsberg Éva.) Gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány, Budapest. *Gróf Klebelsberg Kuno emlékezete*. (1995) (Szerk. Zombori István.) KÉSZ, Szeged. T. Kiss Tamás (1999): *Klebelsberg Kuno*. Új Mandátum, Budapest.

(2) T. Kiss, i.m. 8.

(3) Bölöny József (1987): *Magyarország kormányai 1848–1987*. Akadémiai, Budapest. 320.

(4) Lajos Huszár – Béla v. Procopius (1932): *Medailen- und Plakettenkunst in Ungarn*. Éremkedvelők Egyesülete, Budapest. 4913. sz.

(5) *Kisfaludi Strobl gyűjtemény*. Katalógus. (Szerk. Sárkány József.) Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg, é. n. 213. sz.

(6) *Gróf Klebelsberg Kuno emlékezete*. (Szerk. Zombori István.) i.m. 170.

(7) Pandula Attila (1991–1992): A magyar Corvinlánc, a magyar Corvin-koszorú és a magyar Corvinjelvény története. *Numizmatikai Közlöny*, (XC–XCI. évf.) 183.

(8) *Portraits and figures by Sigismund de Strobl*. (1935) White Allom Galleries, London.

(9) *A gróf Klebelsberg Kuno-emlékkiállítás tárgyműtatója*. Katalógus. (Bev. Petrovics Elek.) Múcsarnok, Budapest. 1933. 24. sz.

(10) *Pesti Hírlap*, 1933. június 11.

(11) Medvey Lajos (1939): *Vezető Budapest szobrai megtekintéséhez*. Mérnökök Nyomdája, Budapest. MNG Szobor osztály 81.63-N. leltári számú nyilván tartó kartonja.

(13) *Életutunk. Gróf Klebelsberg Kunóné visszaemlékezései*. (1992) KDNP Szeged-városi szervezete,

Szeged. 91. Gräfin Sarolta von Klebelsberg (é. n.): *Unser Sicksalsweg*. Stiftung Graf Kuno von Klebelsberg, Budapest. [1996.] 96.

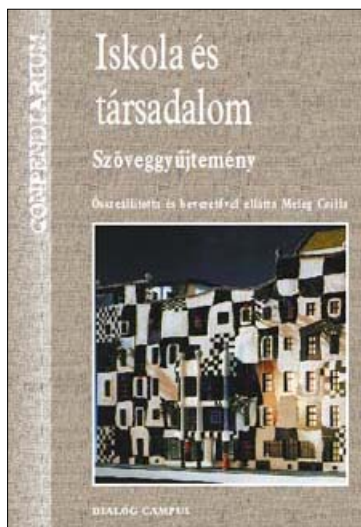
(14) Visyné Strobl Éva közlése.

(15) *Kisfaludi Strobl gyűjtemény*. i. m. 41.

(16) Szobor Klebelsbergnek. (2000) *Magyar Nemzet*, október 13.

(17) *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon*. (2000) (Főszerk. Fitz Péter.) 2. kötet. Enciklopédia, Budapest. 381.

Prohászka László
Budapest

A Dialóg Campus Kiadó könyveiből